

CZU: 316.61:159.923

ADAPTAREA SOCIAL-PSIHOLOGICĂ: DELIMITĂRI CONCEPTUALE*Oxana PALADI**Universitatea de Stat din Moldova*

În articol sunt prezentate delimitările conceptuale cu referire la adaptarea social-psihologică a personalității. Literatura de specialitate reflectă în mod diferit viziunile autorilor despre acest concept, deoarece cuprinde componente variate. Adaptarea constituie obiectul de cercetare pentru mai multe științe, fiind studiat de-a lungul timpului în special din punct de vedere social și psihologic. Actualmente, este necesară studierea amplă a adaptării social-psihologice a personalității, deoarece are repercusiuni directe atât asupra stării generale de bine, cât și asupra relațiilor interpersonale echilibrate cu ceilalți din jur.

Cuvinte-cheie: adaptare, adaptare social-psihologică, personalitate.

THE SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL ADAPTATION: CONCEPTUAL DELIMITATIONS

In this article the conceptual delimitations with reference to the social and psychological adaptation of the personality are presented. Specialty literature reflects differently the authors' visions of this concept, as it contains various components. Adaptation is an object of research for several sciences, being studied over time, especially from a social and psychological point of view. At present, it is necessary to study the socio-psychological adaptation of the personality as it has direct repercussions both on the general state of well-being and on the balanced interpersonal relations.

Keywords: adaptation, social and psychological adaptation, personality.

Introducere

În literatura de specialitate întâlnim frecvent concepte studiate din diferite dimensiuni. Acestea denotă sensuri, caracteristici, componente importante pentru ramura științifică prin prisma căreia sunt cercetate. În acest context am considerat necesară analiza delimitărilor conceptuale ale adaptării social-psihologice a personalității. Actualmente, dezbateră științifică a acestui concept ia amploare, deoarece este important pentru domeniul calității vieții.

Sunt de mare valoare studiile despre procesul de adaptare realizate de autorii străini și autohtoni: C.G. Jung, J.Piaget, A.Adler, K.Horney, H.J Eysenck, J.Mayer, P.Salovey, D.Goleman, D.Caruso, R.Bar-On, R.M. Klein, T.Cavell, A.H. Леонтьев, С.Я. Рубинштейн, Л.С. Выготский, Д.А. Андреева, В.Г. Асеев, Т.В. Снегирева, А.В. Петровски, Б.Ф. Березин, А.А. Реан, С.А. Васильева, Ф.З. Меерсон, И.А. Миласлалова, Т.И. Рогинская, V.G. Krâsiko, P.Popescu-Neveanu, M.Zlate, S.Chelcea, A.Neculau, P.Golu, A.Coășan, A.Vasilescu, A.Baba, R.Ciurea, N.Bucun, A.Bolboceanu, P.Jelesc, S.Rusnac etc.

Concept și argument

Referindu-ne la raporturile persoanei cu alte persoane, la raporturile ei cu întreg mediul social, care înaintază multiple cerințe către aceasta, vom înțelege și modalitatea în care se realizează adaptarea social-psihologică. O mulțime de factori sociali care sunt permanent în interacțiune influențează nivelul de adaptare a persoanei. Detalii despre aceste caracteristici sunt evidențiate în abordările autorilor la care ne vom referi în continuare.

Noțiunea de adaptare este definită drept ansamblu al modificărilor conduitelor care vizează asigurarea echilibrului relațiilor între organism și mediile lui de viață și, în același timp, al mecanismelor și proceselor care susțin acest fenomen [1]. Din altă perspectivă, conceptul de adaptare vizează reacția, conduita ce pune organismul și activitatea psihică care îl caracterizează social în repliere suplă la condițiile variabile și numeroase ale mediului în care acesta trăiește, capacitatea psihicului de a se modifica în raport cu schimbările intervenite în condițiile sale de viață, devenind apt de a îndeplini funcțiile și obiectivele sale [2].

Adaptarea se manifestă ca „proces dinamic de schimbare, dezvoltat în mod voluntar sau involuntar, în scopul replasării organismului într-o poziție mai avantajoasă față de mediul înconjurător și presupunând capacitatea de a învăța. Comportamentul este medierea cea mai des folosită pentru plasarea organismului într-o situație mai puțin amenințătoare, pentru satisfacerea trebuințelor sale, pentru asigurarea atât a propriei supraviețuirii, cât și a speciei sale. Un obstacol obligă la o mobilizarea organismului care încearcă prin com-

portament să-și mențină echilibrul anterior sau să se ajusteze și să creeze un nou echilibru compatibil cu supraviețuirea sa. Căutarea acestui echilibru este o necesitate psihologică" [3].

În Dicționarul de psihologie socială, adaptarea socială este definită ca fiind un „produs al acumulării și condensării în timp a interacțiunii interpersonale, caracterizat printr-o serie de transformări și ajustări mutuale ale trăsăturilor de personalitate și ale conduitelor indivizilor participanți la interacțiune” [4].

În lucrările elaborate de C.G. Jung relația dintre subiect și obiect constă întotdeauna dintr-un raport de adaptare, aceasta presupunând acțiuni ale unuia asupra celuilalt, acțiuni ce duc la acele modificări reciproce ale subiectului și obiectului care constituie însăși adaptarea”. Autorul susține că personalitatea dispune de patru funcții principale pentru a se adapta lumii și structurii sale interne: „gândirea”, „sentimentul”, „senzația” și „intuiția”. Predominarea unei funcții caracterizează tipul și determină acțiunea sa. Conform autorului, extravertiții se adaptează repede și bine, în comparație cu introvertiții [5].

J.Piaget, în teoriile sale, menționează că adaptarea rezultă din echilibrarea a două procese: asimilarea și acomodarea. Prin asimilare se înțeleg modificările pe care organismul le impune obiectelor lumii înconjurătoare, iar prin acomodare – fenomenul invers, constând în modificarea acțiunilor individului în raport cu lucrurile [6].

A.Adler afirmă că dezvoltarea personalității este condiționată de factorii socioculturali, accentuând importanța influențelor educative în formarea Eu-lui. Influențele sociale se concretizează în plan psihocomportamental, în două aspecte: adaptarea – modificarea variabilelor personale în funcție de mediu; modelarea – modificarea variabilelor de mediu în funcție de configurația personală [7].

K.Horney, în explicarea conceptului de adaptare, pune accentul pe determinanți socioculturali. Autoarea denotă că în viziunea psihologică a adaptării mecanismelor de apărare în societate se poate recurge la una dintre strategiile conform cărora o persoană poate decide să se supună prin inferioritate „față de societate” sau prin încercarea de a transpune celorlalți slăbiciunile sale. Astfel de indivizi aleg valorile respective, acestea fiind necesare pentru sistemul lor de protecție internă [apud 8].

H.J. Eysenck determină adaptarea ca o stare de armonie între individ și mediul natural sau social, ca proces prin care se realizează o stare armonioasă [9], iar autori precum J.Mayer, P.Salovey, D.Goleman, D.Caruso, R.Bar-On sunt de părere că planul emoțional este implicat în adaptarea socială.

R.M. Klein afirmă că „adaptarea socială este o formă de activitate socială care constă în a stăpâni ambianța. Ea urmărește realizarea unui echilibru între capacitățile, aspirațiile, obiectivele și dorințele individului și cerințele și solicitările ambianței sociale, mijloacele oferite de ea pentru satisfacerea acestor aspirații” [10].

T.Cavell definește adaptarea socială ca măsura în care persoana este capabilă să atingă scopuri personale, incluzând acceptarea din partea egalilor și starea de bine emoțională adecvată nivelului său de dezvoltare. Autorul subsumează adaptarea socială conceptului supraordonat de competență socială, ce include și deprinderile necesare producerii răspunsurilor adecvate contextului social, performanța sau calitatea acestor răspunsuri [11].

P.Popescu-Neveanu definește termenul de adaptare ca „ansamblul de procese și activități prin care se trece de la un echilibru mai puțin stabil între organism și mediu, la un echilibru mai stabil; funcționarea organismului prin înglobarea schimburilor dintre el și mediu. Dacă aceste schimburi favorizează funcționarea normală a organismului, acesta este considerat ca adaptat” [12].

În viziunea autorilor A.Coșan, A.Vasilescu, adaptarea este concepută ca una dintre „proprietățile fundamentale ale organismului de a-și modifica adecvat funcțiile și structurile corespunzătoare schimbărilor cantitative și calitative ale mediului înconjurător” [13].

I.Mânzat susține că „adaptarea este un proces al învățării, care contribuie la construcția omului asigurându-i adolescentului dezvoltarea ca factor constructiv și dinamizator” [apud 14].

În lucrările elaborate de A.Baba și R.Ciurea, adaptarea facilitează eliminarea sau modificarea condițiilor care creează probleme; perceperea controlului semnificației trăirilor într-o manieră prin care să se neutralizeze caracterul ei problematic; păstrarea consecințelor emoționale ale problemelor în limite controlabile [15].

A.H. Леонтьев [16] și С.Я. Рубинштейн [17] consideră procesul de adaptare sociopsihologică ca raport între cele două componente: persoana și mediul social în care persoana acționează, pe de o parte, și actul interacțiunii multidimensionale, pe de altă parte. Рубинштейн a propus pentru prima dată formula „reflecție-personalitate-rezultat”, pentru a clarifica că personalitatea umană se manifestă ca un „tot unitar” incluzând totalitatea structurilor interne pentru a interacționa cu mediul extern.

T.V. Снегирева consideră că adaptarea social-psihologică este un proces activ de însușire de către persoană a experienței sociale, posedarea de capacități comunicative și de roluri sociale [18]. În același sens, A.B. Петровски evidențiază că adaptarea social-psihologică reprezintă fenomenul includerii omului în mediul social, în activitatea de bază, integrarea lui în grup, în funcție de particularitățile sale individuale [19].

Б.Ф. Березин definește adaptarea socială drept proces de asimilare de către personalitate a relațiilor sociale existente, a normelor, a etaloanelor, a tradițiilor existente în societatea în care trăiește și activează [20].

Angajamentul personal ca o condiție de adaptare eficientă este descris de A.A. Реан, care evidențiază că adevărata adaptare este întotdeauna un proces activ, și anume: dacă se schimbă în mod activ mediul social, se schimbă în mod activ și individul [21].

V.G. Krâsiko definește adaptarea psihosocială ca rezultat al interacțiunii dintre individ și mediul social, care conduce la raportul optim dintre scopurile și valorile unui individ și grup. Adaptarea reprezintă procesul de dobândire de către oameni a unui anumit statut psihosocial, de asimilare a unor funcții psihosociale pe roluri. Reflexia reprezintă un mecanism de comprehensiune reciprocă, adică conștientizarea de către individ a mijloacelor cu care a produs o anumită impresie asupra altor persoane.

În procesul de adaptare psihosocială, individul tinde să obțină o armonie între condițiile de viață și activitatea internă/externă. Pe măsura realizării acestei armonii crește gradul de adaptabilitate a individului. În cazul unei adaptabilități totale se obține caracterul adecvat al activității psihice a individului la condițiile date ale mediului și ale activității sale în anumite situații sau altele.

Adaptarea psihosocială apare și ca un mijloc de protecție a individului, cu ajutorul căruia se relaxează și se elimină tensiunea psihică internă, neliniștea, stările destabilizatoare ce apar la individ în cazul interacțiunii cu alte persoane, cu societatea în ansamblu. Mecanismele de protecție ale psihicului acționează în acest caz ca mijloace de adaptare psihologică a individului. În ansamblu, când individul asimilează mecanismele de protecție psihologică, aceasta mărește potențialul său adaptativ, favorizează reușita adaptării psihosociale [22].

Procesul de adaptare de la vechile reguli și idealuri la cele noi este un proces de durată, caracterizat de competiție între diferite ideologii pentru a fi acceptate de către public [23].

În **concluzie** evidențiem faptul că delimitările conceptuale ale adaptării social-psihologice sunt prezentate diferit. Pluralitatea de sensuri denotă caracterul complex al acesteia. Este necesară studierea amplă a adaptării social-psihologice a personalității, deoarece societatea actuală este în permanentă schimbare având consecințe directe asupra stării generale de bine, asupra relațiilor interpersonale echilibrate cu ceilalți din jur și, în general, asupra calității vieții.

Referințe:

1. *Marele dicționar al psihologiei*. București: Trei, 2006.
2. ȘCHIOPU, U. *Dicționar de psihologie*. București: Babel, 1997.
3. DORON, R., PAROT, F. *Dicționar de psihologie*. București: Humanitas, 2007.
4. TUCICOV, B. A. *Dicționar de psihologie socială*. 1981.
5. JUNG, C. *Puterea sufletului*. Antologie II. *Descrierea tipurilor psihologice*. București: Anima, 1994.
6. PIAGET, J. *Psihologia inteligenței*. București: Editura Științifică, 1965.
7. ADLER, A. *Cunoașterea omului*. București: Iri, 1996.
8. EVEN, R.B. *Introducere în teoriile personalității*. București: Trei, 2012.
9. EYSENCK, H.J. Personal preferences, aesthetic sensitivity and personality in trained and untrained subjects. In: *Journal of Personality*, 1972, vol.40, issue 4. London: Institute of Psychiatry.
10. KLEIN, R.M. *Dicționar of Sport Science*. Schorndorf: Edit. E. Beyer, Karl Hofmann Verlag, 1987.
11. CAVELL, T.A. Social adjustment, social performance, and social skills: A tri-component model of social competence. In: *Journal of Clinical Child Psychology*, 1990, no.19.
12. POPESCU-NEVEANU, P. *Personalitatea și cunoașterea ei*. București: Editura Militară, 1969.
13. COAȘAN, A., VASILESCU, A. *Adaptarea școlară*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1988.
14. MURARIU, D. *Impactul psihodinamicii neurocerebrale asupra adaptării sociale a adolescenților*: Teza de doctor în psihologie. Chișinău, 2015.
15. BABA, A., CIUREA, R. *Stresul, adaptare și patologie*. București: Academia Română, 1992.
16. ЛЕОНТЬЕВ, А.Н. *Деятельность. Сознание. Личность*. Москва: Политиздат, 1975.
17. РУБИНШТЕЙН, С.Я. *Психология умственно отсталого школьника*. Москва: Просвещение, 1986.
18. СНЕГИРЕВА, Т.В. *Особенности межличностного воспитания в подростковом возрасте*. Москва, 1988.

19. ПЕТРОВСКИ, А.В. *Личность. Деятельность. Коллектив*. Москва: Просвещение, 1982.
20. БЕРЕЗИН, Ф.Б. *Психология и психофизиология адаптации человека*. Ленинград, 1988.
21. РЕАН, А.А. *Психология изучения личности: Учебное пособие*. СПб.: Изд.-во Михайлова В.А., 1999.
22. KRÂSIKO, V.G. *Psihologia socială* / Trad. V.Poleanu, București: Europress Group, 2007.
23. VOICU, B., VOICU, M. *Valori ale românilor: 1993-2006. O perspectivă sociologică*. Iași: Institutul European, 2007.

Date despre autor:

Oxana PALADI, doctor în psihologie, conferențiar universitar, Facultatea de Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: paladi.oxana@mail.ru

Prezentat la 26.10.2018